

VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ O VENKOVSKÉ TURISTICE VE VYBRANÝCH REGIONECH ČR

THE RESULTS OF INQUIRY INVESTIGATION ON RURAL TOURISM IN CZECH REPUBLIC

DÖMEOVÁ Ludmila, ZEIPALT Rudolf, ZEIPALTOVÁ Světlana

Souhrn

Článek pojednává o venkovské turistice jako formě turismu, který se zejména v zahraničí v posledních letech silně rozvíjí. V České republice není ještě tato forma turistiky příliš rozšířená, ale má velký potenciál. Z toho také vychází tato práce, která se pomocí dotazníkového šetření ve vybraných regionech České republiky snaží odhalit možnosti, potenciál i nedostatky této formy turistiky. Dotazník je navržen pro majitele, respektive provozovatele, objektů venkovské turistiky. První část dotazníku zjišťuje informace týkající se vlastnictví objektu, podnikání v turistice, způsobů propagace, internetových služeb a poskytované podpory. Následující část dotazníku se zaměřuje na praktické informace o kapacitě, ceně a typu ubytování, stravování, vybavení a dále zkoumá okolí objektu z hlediska vybavenosti a různých přírodních či kulturních památek. Výsledky šetření přinesly především potvrzení dopředu vyslovených hypotéz. Dochází ke zlepšování úrovně venkovské turistiky, oblasti s vyšším výskytem přírodních a kulturních památek mají vyšší potenciál pro podnikání ve venkovské turistice, tato forma turistiky poskytuje pracovní příležitosti zejména pro ženy a úroveň objektů venkovské turistiky se zvyšuje spojením s aktivní zemědělskou výrobou. Provedené šetření přineslo zajímavé výsledky z hlediska úrovně venkovské turistiky ve vybraných regionech.

Klíčová slova: Cestovní ruch, venkovská turistika, agroturistika, venkov, dotazníkové šetření.

Abstract

The article deals with a rural tourism – a form of tourism, which has been in development recently, especially abroad. That form of tourism is not very widespread, although there is a great potential in it. The aim of this thesis is to find out the possibilities as well as the insufficiencies by means of a questionnaire. The questionnaire is designed for the owners and/or the entrepreneurs of rural destinations. The first part of the questionnaire focuses on the matters of ownership, running the business, promotion, internet services etc. The subsequent part of the questionnaire gathers the information about the capacity of the places, the types and prices of accommodation and board, and the facilities. It also surveys the surroundings of the place – both natural and cultural sights. The survey resulted in confirmation of the antecedent hypotheses. The level of the rural tourism has been improving. The places in the areas with more sights have greater potential for rural tourism enterprises. The rural tourism provides jobs, especially for women. Better connections with the agricultural production are being achieved. The survey has brought interesting facts about the level of the rural tourism of selected regions, however, in purpose of getting more detailed information

Key words: Tourism, rural tourism, agricultural tourism, countryside, inquiry investigation.

ÚVOD

Venkovská turistika není úplně nová záležitost. Zájem o tento typ rekreace se objevuje již v devatenáctém století a je spojen s obdobím romantismu. V moderní formě se ale venkovská turistika prosazuje teprve v sedmdesátých až devadesátých letech [4] a je v mnoha ohledech odlišná. Venkovský cestovní ruch se rozvíjí ve venkovské krajině všeho druhu. Vymanil se z velkých specializovaných středisek a dostal se do malých měst a vesnic, čímž se stal skutečně venkovským v pravém slova smyslu. Rozvíjející se urbanizace, zrychlování životního tempa a jevy civilizace vedou řadu lidí ke snaze trávit volný čas na venkově, v přírodě. Při této formě turismu se jedná o jakýsi způsob návratu k přírodě [3], objevování venkova. Venkovská turistika představuje rekreační formu cestování spojenou s pobytem ve venkovském prostředí a pobyt účastníků ve volné přírodě.

Cílem práce je zjistit stav venkovské turistiky ve vybraných regionech České republiky a následně pak ukázat na nedostatky, problémy a potenciální možnosti této formy turistiky. Prostředkem pro získání podrobných informací je v tomto případě dotazníkové šetření zaměřené na majitele či provozovatele objektů venkovské turistiky.

MATERIÁL A METODY

Dotazníkové šetření je velmi efektivní metoda, která umožňuje získat velké množství respondentů s poměrně malými náklady (nižší náklady než u jiných metod). Byla zvolena metoda standardizovaného rozhovoru s dotazníkovým archem. Ta zajišťuje, že od každého respondenta získáme stejné informace, respondenti dostávají stejně formulované otázky a otázky mají stejné pořadí.

Jako nástroj sběru dat byl vytvořen devítistránkový dotazník, který obsahuje 68 otázek a je rozdělen na část neveřejnou a veřejnou. Neveřejné údaje slouží pouze pro účely šetření a veškeré výstupy či prezentované výsledky jsou anonymní. Veřejné údaje se mohou objevit na internetovém portálu nebo v tištěném katalogu.

Neveřejná část dotazníku obsahuje identifikační údaje, informace o vlastnictví objektu, podnikání v turistice (způsob podnikání, účetnictví, kapacita a obsazenost objektu, příjmy, typ turistiky a případný vztah k zemědělským činnostem, druh klientely, rozdělení činností z hlediska pohlaví), způsobech propagace, internetových službách a podporách od státu, krajů či obcí (přímá, nepřímá).

Veřejná část dotazníku obsahuje kontaktní informace a dále pak informace o kapacitě, ceně a typu ubytování, vybavení, stravování, zvláštních službách, dopravní dostupnosti, místní vybavenosti, možnostech rekreace v okolí objektu, kulturních a přírodních památkách a další.

Většina otázek je uzavřených, buď s výčtem možností nebo škálou, ale v dotazníku se vyskytuje i několik otevřených otázek.

Výzkumným souborem byly objekty venkovské turistiky ve vybraných regionech České republiky. Nejprve byly vytipovány regiony, ve kterých dotazníkové šetření proběhne, a poté byl proveden náhodný výběr jednotlivých objektů. Tato metoda umožní po zpracování sebraných dotazníků zobecnění výsledků.

Celkový počet respondentů a tedy i dotazníků je 64, respektive 62, protože dva dotazníky byly ze zpracování vyřazeny pro nedostatečné vyplnění.

Sběr dat byl zajištěn pomocí tazatelů, což znamená větší validitu dat a také zajišťuje lepší návratnost dotazníků.

Po shromáždění vyplněných dotazníků byly kódovány otevřené otázky a poté proběhlo zpracování získaných odpovědí. Na základě formální a věcné kontroly dat, při které byly dle možností některé údaje doplněny, byly nepoužitelné dotazníky z další analýzy vyřazeny. Tím byla data připravena k analýze.

Nejprve byla provedena explorační analýza dat. Ta umožňuje pečlivé prozkoumání struktury dat, které je nezbytné před konkrétní analýzou. Dále byly zpracovány četnosti odpovědí na jednotlivé otázky pro základní orientaci v získaném souboru. V další fázi byly vytipovány znaky, mezi kterými je možno hledat souvislosti. K tomu byla využita analýza kontingenčních tabulek. V těchto tabulkách bylo pomocí testu nejprve ověřováno, zda se jedná o znaky závislé a v případě kladného výsledku byla ověřena těsnost závislosti.

Před zpracováním dotazníku byly formulovány následující hypotézy.

Hypotéza č.1: Úroveň venkovské turistiky stoupá, což se projevuje mimo jiné vzrůstajícím zájmem a spokojeností hostů.

Hypotéza č.2: Venkovská turistika je rozvinutější v místech, které k tomu mají přirozené předpoklady, tj. např. velké množství přírodních a kulturních zajímavostí.

Hypotéza č.3: Činnosti spojené s turismem, jak hlavní, tak vedlejší, vykonávají spíše ženy.

Hypotéza č.4: Objekty venkovské turistiky, kde dochází k určitému propojení se zemědělskou výrobou, jsou pro turisty přitažlivější.

Platnost těchto hypotéz by měly ověřit výsledky dotazníkového šetření.

SHRNUTÍ A ZOBECNĚNÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Použitý dotazník byl velmi rozsáhlý a obsahoval nejrůznější druhy otázek, které měly charakterizovat zkoumané objekty venkovské turistiky. Na základě třídění byly vypočítány četnosti odpovědí na jednotlivé varianty otázek, což umožnilo vymezit jednotlivé skupiny otázek a vytipovat i otázky, mezi kterými je možno očekávat logické souvislosti. Tyto vybrané vztahy byly sestaveny do kontingenčních tabulek a v nich byla zkoumána existence vztahů mezi jednotlivými ukazateli, případně síla závislosti.

Ukázalo se, že většina respondentů vlastní objekt, ve kterém provozuje venkovskou turistiku, popřípadě ho vlastní společně s někým s rodiny. Proto se nepotvrdil předpoklad o závislosti vlastnictví na dalších faktorech, jako jsou příjmy, plánované změny, způsoby propagace, provozní doba, či poskytované služby a vybavenost. Počet let podnikání v turistice dokazuje, že se jedná o poměrně nový fenomén. Jen minimální počet respondentů podnikal v turistice již před rokem 1989. Při vyřizování objednávek pobytů respondenti většinou nepoužívají zvláštní program ani PC. Dá se předpokládat, že to souvisí s nepříliš vysokými počty návštěvníků. Při narůstajícím zájmu o venkovskou turistiku by ale bylo vhodné zavést přehlednější systém v přijímání objednávek, nejlépe s využitím PC a s objednávkami přes internet. Poměrně veliké mezery ve využívání možností vyplývají z otázky týkající se celoročního využití kapacity. Průměrná obsazenost v sezóně je uspokojivá, zato mimo sezónu je kritická. To ukazuje, že existuje potenciál pro rozvoj incentivní turistiky, jako určité formy venkovské turistiky. Tento potenciál je podpořen i vůlí a chutí respondentů obsazenost zvýšit. Nedostatečné využití se projevuje i v příjmech. Jen pro málo respondentů představuje příjem z venkovské turistiky hlavní zdroj příjmů. Překvapivě se neukázalo přílišné propojení podnikání ve venkovské turistice s podnikáním v zemědělstvím. To potvrzuje i přímá otázka na návaznost turistiky na zemědělskou výrobu. Další otázky potvrzují opět určité mezery v možnostech incentivní turistiky a také ekoagroturistiky. Poměrně vysoká spokojenost

se stávajícím stavem služeb (a případným zájmem o zavedení nových) je sice pozitivní, ale jen do jisté míry. Vzhledem k určitým objektivním nedostatkům v této oblasti by byl přínosnější spíše skeptický pohled provozovatelů, který by mohl vést ke snaze o celkové zlepšení. Překvapivá je poměrně vysoká chuť vzdělávat se v oblasti venkovské turistiky, což naopak dokazuje uvědomění si určitých nedostatků a potřeby rad v této turistiky. Fakt, že téměř všechny objekty navštěvují většinou domácí turisté, se dal očekávat. Příjemným překvapením je ale zjištění, že téměř polovina objektů zaznamenává i účast zahraničních turistů. Subjektivní hodnocení provozovatelů objektů venkovské turistiky také naznačuje vzrůstající zájem populace o tuto formu turistiky v horizontu 10 let. Přibližně polovina podnikatelů, kteří zároveň podnikají v zemědělství, se cítí být více zemědělcem než hoteliérem. Je otázkou, zda je to pozitivní informace (šetrný postoj k tradicím, přírodě, atd.) nebo negativní (nedostatečná péče a rozvíjení služeb venkovské turistiky). Výsledky průzkumu způsobu propagace lze hodnotit poměrně kladně. Používání internetu je na vysoké úrovni, ani propojení s informačními středisky není zanedbatelné, ale je zde ještě potenciál pro zlepšení. To potvrzují i údaje o vysokém využívání internetových portálů pro cestování a místních informačních center. V katalogu cestovních kanceláří je ale vedena pouze třetina objektů. Spokojenost poloviny respondentů s úrovní propagace je tedy oprávněná. Největší podporu v oblasti propagace očekávají respondenti od regionálních orgánů. Naprostá většina objektů má vlastní webové stránky a zároveň také odkaz na některém cestovním portálu. V možnosti on-line rezervace a placení jsou ještě velké mezery, což ale pravděpodobně není příliš podstatné pro úroveň turistiky. Za nejpotřebnější součásti nepřímé podpory považují respondenti propagaci a reklamu, budování informačních systémů v krajině a zlepšování celkové infrastruktury s ohledem i na turistické vyžití. Pozitivním zjištěním je dobrá úroveň spolupráce s obecními úřady a kraji, informačními centry, a ostatními podnikateli v okolí, i když i zde jsou samozřejmě ještě rezervy umožňující zlepšení, stejně jako v otázce členství v profesních sdruženích.

Dále je rozebrána veřejná část dotazníku. Zde je znovu (v obměněném znění) položena otázka týkající se provozní doby. I když výsledek působí pozitivně (více než 70 % respondentů uvádí celoroční provozní dobu) z předchozí části dotazníku již víme, že využití kapacity mimo sezonu je velmi nízké. Výsledky týkající se vybavení objektů a poskytovaných služeb vycházejí poměrně pozitivně, např. téměř za samozřejmost se dá považovat možnost parkování u objektu, příjemným překvapením je povolení domácích zvířat v objektu. Také zastoupení lyžáren, dětských hřišť či venkovního bazénu není na zanedbatelné. Nějakou formu stravování poskytuje téměř polovina objektů, ochota v možnosti zajištění různých akcí je poměrně vysoká, ovšem opět se zde projevuje potenciál v oblasti firemní turistiky, což potvrzuje poměrně nízká ochota provozovatelů objektů pro pořádání firemních seminářů. Vzrůstající zájem o cykloturistiku se projevuje v pozitivním zjištění. Že v mnoha objektech je nabízena možnost půjčování jízdních kol. Vysoký podíl objektů s bezbariérovým přístupem ukazuje otevřenost této formy turistiky i pro osoby invalidní. Místní vybavenost je na velmi dobré úrovni. Všechny běžné služby, včetně lékařské péče, jsou dostupné, což zajišťuje pohodlné a bezproblémové trávení dovolené. V případě možností rekreačního vyžití v okolí a dostupnosti přírodních a kulturních zajímavostí se potvrdil vysoký potenciál venkovské turistiky, který je podložen právě malou vzdáleností těchto atraktivit.

Výsledky ukazují, že v dotazníku je celá řada otázek, které mají vazbu na další v dotazníku sledované. Souvislosti se prokazují zejména u povahy příjmů, u existence příjmů ze zemědělské výroby, u provozování objektů se zaměřením na zemědělskou výrobu, u vlastnictví a umístění objektů. U těchto otázek se projevila vazba zejména s otázkami, které se zabývají zlepšováním úrovně objektů, a to jak z hlediska jejich vybavení, tak i z hlediska jejich využití pro různé typy akcí. Dále se projevily vazby na otázky kolem provozování

agroturistiky, provozování firemní turistiky a stravování. Ve většině případů se jednalo o závislosti středně silné. Vazby mezi těmito otázkami lze logicky vysvětlit tím, že u objektů, které mají za hlavní příjem příjem z provozování objektu a jejichž činnost je kombinována se zemědělskou činností, se projevuje přirozená snaha zvýšit úroveň objektu a vytvořit tak podmínky pro jeho lepší a trvalejší turistické využití a poskytnout hostům co nejširší možnosti vyžití. U tohoto typu objektů se projevila zájem i o další vzdělávací aktivity, které by měly přispět ke zvýšení rozsahu a úrovně poskytovaných služeb. Další zajímavé vztahy byly prokázány u otázek, které se zabývají propagací objektů venkovské turistiky. Byly prokázány souvislosti mezi úrovní propagace a úrovní objektů z hlediska vybavení i poskytování služeb. Tento vztah lze logicky vysvětlit tak, že se zvýšením úrovně objektu se zvyšuje i kvalita propagace. Ze zpracování též vyplynulo, že právě provozovatelé, kteří provozují objekty z hlediska vybavení, rozsahu i využívání na vyšší úrovni, více využívají propagaci přes cestovní kanceláře.

Získané výsledky potvrdily hypotézy, které byly předem stanoveny. **Ukázalo se, že dochází ke zlepšování úrovně objektů venkovské turistiky a z dotazníkového šetření též vyplynulo, že u většiny provozovatelů existuje snaha o zlepšování rozsahu i kvality služeb.** Provozovatelé objektů si uvědomují, že musí hostům nabídnout vedle kvalitního ubytování, případně stravování, i další aktivity nejen v objektu, ale nabídnout jim možnosti dalšího vyžití i v okolí objektu. Za nedostatek lze považovat, že provozovatelé, kteří se zabývají současně i zemědělskou výrobou, nenabízejí kromě aktivit s koňmi žádné další zemědělské aktivity. Tyto činnosti jsou běžně využívány v objektech agroturistiky v zahraničí a lze očekávat, že pokud chceme naše objekty venkovské turistiky nabízet i zahraničním hostům, budou tyto aktivity vyžadovat. Tyto otázky je ovšem nutno řešit v souladu s nutnou právní úpravou, včetně otázek pojištění v případě úrazu. **Potvrdila se též hypotéza, že objekty venkovské turistiky existují převážně v oblastech vhodných z hlediska přírodních a kulturních památek.** Pro další rozšíření sítě objektů venkovské turistiky je třeba při jejich propagaci využívat i méně známých přírodních a kulturních památek a přispět tím i ke zvýšení jejich návštěvnosti, což by mělo vést ke zvýšení rozsahu cestovního ruchu i v méně známých oblastech. **Také hypotéza, že provoz v objektech venkovské turistiky zajišťují v převážné většině ženy, se potvrdila.** Tento fakt připívá ke zlepšení jejich zaměstnanosti i v oblastech, kde je málo pracovních příležitostí. Tato činnost vytváří podmínky pro zaměstnanost matek s malými dětmi, či žen v předdůchodovém věku. Některé pomocné práce mohou být i vítanou příležitostí pro zaměstnání důchodkyň. Ženy jsou schopné z hlediska své přirozenosti vytvořit v objektu venkovské turistiky opravdu přívětivé domácí prostředí. **Jednoznačně se též potvrdilo, že spojení s aktivní zemědělskou výrobou zvyšuje atraktivnost objektů venkovské turistiky, zvyšuje jejich konkurenceschopnost a vytváří možnosti netradičních aktivit.**

ZÁVĚR

Cílem práce bylo získat podrobné informace o vybraných objektech venkovské turistiky a poukázat tak na možnosti, které tato forma turistiky nabízí. Nejprve byla stanovena teoretická koncepce, která vychází ze studia literatury i dalších pramenů [1],[2]. V této části jsou vymezeny základní pojmy a je definován pojem venkovské turistiky včetně navazujících oblastí. Na základě teoretické koncepce, byly stanoveny pracovní hypotézy.

Ke zjišťování informací byl navržen a připraven dotazník, který byl vyplněn ve vytypovaných objektech venkovské turistiky vybraných regionů České republiky. Dotazník byl zpracován pomocí softwaru SPSS. Získané výsledky byly podrobně

komentovány a využity k ověření a potvrzení hypotéz. To umožnilo formulovat obecněji platné závěry. Z výsledků též vyplynulo, že by bylo třeba ve výzkumu pokračovat, aby byl k dispozici rozsáhlejší soubor dotazníků a ke zvýšení kvality výsledků byl zpracován návrh pro souběžné šetření, které by bylo prováděno u hostů objektů venkovské turistiky.

Venkovská turistika se v současné době jeví jako jedna z nejperspektivnějších forem cestovního ruchu. V České republice je zatím ve srovnání s jinými státy (např. Rakouskem, Německem, Švýcarskem i Maďarskem) málo využívána, i když předpoklady pro její rozvoj jsou v našich podmínkách neobyčejně příznivé. Jedná se o předpoklady z hlediska přírodního a kulturního dědictví, ale česká krajina poskytuje i pestré možnosti pro aktivní formy rekreace v objektech venkovské turistiky, jako je např. cykloturistika, jejíž popularita se stále zvyšuje. Máme ovšem ještě velké rezervy zejména v přístupu i ochotě lidí se této formě turistiky věnovat. V některých případech by bylo třeba změnit i legislativní podmínky a také zvýšit zájem a zlepšit přístup z hlediska zastupitelských orgánů na všech úrovních. Pouze tento komplexní přístup může vytvořit podmínky pro trvalý rozvoj venkovské turistiky, a to z hlediska její kvantity i kvality. Nesmíme zapomínat ani na to, že venkovská turistika může významným způsobem přispět k odstranění disparit mezi oblastmi, zejména pomocí zvýšení zaměstnanosti. Je možné říci, že rozvoj venkovské turistiky přispěje zejména ke zvýšení počtu pracovních příležitostí pro ženy a může se tedy stát významným faktorem pro vytvoření rovných příležitostí.

LITERATURA

1. KOLEKTIV AUTORU: Koncepce státní politiky cestovního ruchu České republiky na období 2007 – 2013. MMR ČR, Praha 2007, 66 str.
2. Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství 2006, mag CONSULTING, Praha 2006, 220 str., ISBN 978-80-86724-11-9
3. ŠIMKOVÁ, Eva. Konkurenceschopnost a její hodnocení formou bilance silných a slabých stránek. *E + M Ekonomie a Management*, 2000, roč. III., č. 2, s. 32-34. ISSN 1212-3609.
4. ŠIMKOVÁ, Eva. Využití potenciálu venkovské turistiky pro regionální rozvoj. In: *Hradecké ekonomické dny 2004: Financování výstavby regionu*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Fakulty informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004, s. 190-195. ISBN 80-7041-366-2.

Kontaktní adresa

Ing. Ludmila Dömeová, katedra operační a systémové analýzy, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchdol, e-mail: domeova@pef.czu.cz, tel: +420 224 382 181